

UN IZVOR NARATIV MAI PUȚIN CUNOSCUT DESPRE TINERII UCIȘI ÎN CLUJ ÎN TIMPUL REVOLUȚIEI DE LA 1848-1849

A less known story regarding the killing of young people from the city of Cluj-Napoca during the revolution of 1848-1849

Nicolae DUMBRĂVESCU

Abstract: *In the following material, I have set out to reveal several atrocities committed by the Hungarian revolutionaries against the Transylvanians Romanians during the events of the Revolution of 1848-49 in Transylvania. I have discovered in the Transylvania magazine a list of 28 individuals executed in Cluj-Napoca who were sentenced by the so-called "blood trial". On this list one may find the names of youth who had occupied representative positions during the Revolution of 1848-49, after the third meeting at Blaj, as well as the prefect Alexandru Bătrâneanu, the vice-prefect Vasile Simonis and the tribune Vasile Turcu. All the individuals whose names appear on Seleușianu's list were killed in Cluj-Napoca between October 1848 and May 1849.*

Key words: blood trial, prefect, tribune, revolution, civil war, the reports of the clergy

Atrocitățile săvârșite de maghiari în timpul Revoluției de la 1848-1849 din Transilvania nu au constituit tema unei cercetări sistematice în istoriografia românească, până la începutul secolului al XXI-lea, din mai multe motive, deși documentație există și este mai mult decât abundentă. După Revoluția de la 1848-1849 din Transilvania au existat succinte încercări de a face cunoscute crimele odioase, săvârșite atât de revoluționari maghiari, cât și de cei români, grație lui George Bariț. Acesta a lansat mai multe apeluri, prin care îndemna să se adune documente și informații atât privind genocidul cât și Revoluția.

În urma apelului lui George Bariț în paginile revistei *Transilvania* au fost publicate două liste cu persoane ucise de revoluționari maghiari, prin diverse mijloace în spatele frontului. Aceste liste îi aparțin lui Seleușianu,¹ care a întocmit o listă cu 28 de persoane, care au fost spânzurate sau împușcate de revoluționari maghiari în Cluj între lunile octombrie 1848 și mai 1849. O a doua listă cu persoane ucise în afara câmpului de luptă o avem grație tânărului profesor de la Năsăud Artemiu Publiu Alexi,² care între ani 1870-1871 publică această listă în paginile revistei *Transilvania*. „*Consemnațiunea*” lui Artemiu Publiu Alexi cuprinde un număr de 4918 persoane, între care putem identifica 4425 de români, 165 de unguri, 252 sași, și 72 persoane de alte naționalități. La acestea se mai adaugă 24 de persoane căzute la Dej, a căror identitate nu se cunoaște dar se presupune că erau tot români.

Publicarea acestor liste în paginile revistei *Transilvania*, dar și a unui document găsit de George Bariț, în care erau prezentate atrocitățile maghiare în timpul Revoluției au atras atenția autorităților maghiare, care prinseseră și mai multă putere după crearea dualismului austro-ungar. Prin urmare, George Bariț a fost trimis în judecată de către autoritățile maghiare. Acestea considerau că paginile de

¹ „Consemnarea românilor uciși la 1848-49 în Cluj după sentința județului de sânge (vérbiróság)” în *Transilvania*, Brașov, 1875 nr. 2, pp. 19-20

² „Din pomelnicul martirilor de la 1848-1849”, în *Transilvania*, Brașov, 1870. nr. 19-20; 1871, nr. 4-13.

„A less known story regarding the killing of young people from the city of Cluj-Napoca during the revolution of 1848-1849”, *Astra Salvensis*, II, 4, p. 33-43

memorialistică intitulată „*Observări dintr-o călătorie prin Banat a celor doi ardeleni din 15 februarie până în 4 martie inclusiv*”, publicat de George Bariț în revista *Transilvania*, incită la ură împotriva clasei dominante, încalcând deci paragraful 302, care prevedea o pedeapsă cu închisoare de la 3 la 6 luni.³ Prevalându-se de libertatea științei, a cercetării și publicării documentelor istorice, editorul cu mare greutate a reușit să evite o condamnare la închisoare. Am putea spune astăzi că a avut noroc cu juriul care era format din sași.⁴ Așadar până la Mare Unire de la 1918 motivul așternerii tăcerii asupra acestei teme a fost incontestabil factorul politic.

Dispariția lui George Bariț, dar și a memorialiștilor participanți la Revoluția de la 1848-1849 din Transilvania, precum și prezența unor alte preocupări în istoriografia românească dintre cele două războaie mondiale, a făcut ca peste acest subiect să se aștearnă tăcerea în continuare.

După 1944, o astfel de cercetare într-o istoriografie dominată de Mihail Roller (un falsificator al istorie românilor și o slugă plecată a intereselor ocupanților sovietici sub masca „internaționalismului proletar”) era exclusă; ba mai mult, taxată ca „naționalistă”, tema ar fi adus oricărui istoric închisoarea sau alte nenorociri. După 1965, dar mai ales după 1968, când s-ar mai fi putut face cercetări obiective în acest domeniu, s-a renunțat, dominând părerea că aducerea la lumină a unor astfel de fapte ar indispuce naționalitățile conlocuitoare. Prin urmare s-a așternut din nou tăcerea asupra atrocităților săvârșite de maghiari împotriva românilor în timpul Revoluției de la 1848-49 din Transilvania.⁵ Nici în primul deceniu de după Revoluția din decembrie 1989, acest subiect nu a fost abordat în istoriografia din România.⁶

În primul deceniu și jumătate al secolului al XXI-lea, acest subiect își găsește loc în prioritățile unor istoricilor ardeleni consacrați precum: Gelu Neamțu⁷ și Dumitru Suciuc⁸ și unor tineri istorici de la Cluj și Târgu Mureș precum: Ana Hancu,⁹

³ Gelu Neamțu, „Procesul politic de presă din trei septembrie 1879 intentat lui George Bariț pentru publicarea unui document istoric în revista *Transilvania*”, în *Acta Musei Napocensis*, XXIV-XXV, 1987-1988, p. 717.

⁴ *Ibidem*, p. 722.

⁵ Pentru mai multe informații, care să ne edifice de ce nu a fost posibilă abordarea acestui subiect în timpul regimului comunist din România, vezi: Gabriel Moisa, *Istoria Transilvaniei în istoriografia românească 1965-1989*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2003. Pompiliu Teodor, *Introducere în istoria istoriografiei din România*, Cluj-Napoca, Editura Accent, 2002. Idem, *Incursiuni în istoriografia română a secolului al XX-lea*, Oradea, Fundația Culturală „Cele Trei Crișuri”, 1995. Alexandru Zub, *Orizont închis: istoriografia română sub dictatură*, Iași, Editura Institutul European, 2000. Vlad Georgescu, *Politică și istorie: cazul comuniștilor din România (1944-1977)*, București, Editura Humanitas, 2008.

⁶ Informații despre direcțiile de cercetare în istoriografia românească de după Revoluția din decembrie 1989 vezi: Gabriel Moisa, *Direcții și tendințe în istoriografia românească 1989-2006*, Oradea, Editura Universității din Oradea, 2007.

⁷ „*Documente pentru viitorime*” privind genocidul antiromânesc din Transilvania 1848-1849, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2009.

⁸ *Soldați fără uniformă ai landsturmului românesc și starea protopopiatelor greco-catolice din Transilvania după Războiul Național din 1848-1849*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2014; *Soldați fără uniformă ai landsturmului românesc și starea protopopiatelor ortodoxe din Transilvania după Războiul Național din 1848-1849*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2011.

⁹ *Drama Ardealului 1848-1849*. Mărturie, Târgu Mureș, Editura, Nico, 2012.

Ela Cosma,¹⁰ Vasile Lechințan,¹¹ Peter Moldovan¹² și Elena Mișu.¹³ Acești istorici publică o serie de rapoarte întocmite imediat după Revoluție, în anul 1849 de către preoți și protopopi, pentru fiecare localitate în parte, respectiv pentru fiecare protopopiat. Pe lângă acestea s-au mai publicat o serie de documente și sinteze care scot în evidență modul barbar în care au acționat autoritățile maghiare în ultima parte a anului 1848 și prima parte a anului 1849. Preoții și protopopii au întocmit rapoarte cu cei pieriți și cu pagubele suferite în timpul Revoluției la cererea expresă curții vieneze. Aceasta prin reprezentantul ei guvernatorului civil și militar, baronul Wohlgenuth aducea la cunoștința românilor intenția de a le acorda un ajutor financiar din visteria statului. La 15 octombrie 1849 prin adresa nr. 851 se transmite la Sibiu ordinul gubernial, care ulterior a fost adus la cunoștință tuturor protopopilor și preoților. Prin acest ordin se cerea întocmirea unei situații de către preoți satelor, care să cuprindă următoarele: numele, locuința, starea averii și a subzistenței, cum, unde și când s-a întâmplat nenorocirea. Se recomanda ca aceste situații expuse în memorii să fie completate de către preoți cu sinceritate și conștiinciozitate, fiind direct responsabili dacă se constată că nu reflectau realitatea.¹⁴ Deși lucrările istoricilor amintiți anterior sunt extrem de cuprinzătoare, totuși în arhive se mai găsesc suficiente documente care să prezinte atrocitățile săvârșite de revoluționarii maghiari. Rapoartele publicate sunt extrem de interesante, întrucât din conținutul lor putem observa câte persoane au murit efectiv în confruntările directe dintre cele două tabere revoluționare și câte persoane au fost executate prin mijloace barbare. Pe lângă aceste rapoarte întocmite de preoții și protopopii transilvăneni în toamna anului 1849, dintre care o parte au fost publicate de istorici Dumitru Suci, Elena Mișu și Ana Hancu și o parte rămân în continuare uitate în manuscris în arhive, extrem de interesante sunt și cele 2 liste pe care le-am amintit mai înainte, aparținând lui Seleușianu și lui Artemiu Publiu Alexi, care până în prezent nu au fost supuse unei cercetări sistematice.

Prin urmare, în acest text am să analizez lista întocmită de Seleușianu referitoare la persoanele ucise în timpul Revoluției de la 1848-1849 în orașul Cluj. Această listă este întocmită de Seleușianu după matricola bisericii greco-orientale scrisă de protopopul Gregoriu Galu.¹⁵ În această matricolă au fost consemnați toți cei uciși prin hotărârea tribunalului de sânge din Cluj din octombrie 1848 și până în mai 1849. Prin urmare vom tipări următorul tabel, care ne va edifica activitatea tribunalului de sânge din Cluj între octombrie 1848 și mai 1849.

¹⁰ *Revoluția de la 1848-1849. Un catalog de documente și registre (Fondul Institutului de Istorie Cluj)*, vol. I-II, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2005. *Armatele imperiale Austro-Ruse și românii la 1848. Descrieri generale și militare*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2012. *Armatele imperiale Austro-Ruse și românii la 1848. Corespondență și rapoarte militare*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2014.

¹¹ *Martiri români din Câmpia Transilvaniei la 1848. Alexandru Bătrâneanu, Vasile Simonis și Vasile Turcu*, Editura Clusium, 1996. „Clujul în timpul Revoluției de la 1848. Maltratarea preotului Ioan Fekete Negruțiu. Execuția tribunalului Vasile Turcu”, în *Astra clujeană*, Anul X, nr. 1-2, 2014, pp. 29-33.

¹² *Pace și război 1848-1849 în Transilvania Centrală. Mișcările revoluționare și războiul civil*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2008.

¹³ *Un apel către cei morți. Rapoartele preoților greco-catolici 1848-1849*, Blaj, Editura Buna Vestire, 2012.

¹⁴ Ana Hancu, *Drama Ardealului*, pp. 290-291.

¹⁵ Seleușianu, „Consemnarea românilor”, p. 20.

„A less known story regarding the killing of young people from the city of Cluj-Napoca during the revolution of 1848-1849”, *Astra Salvensis*, II, 4, p. 33-43

Tabel cu persoanele ucise în Cluj începând din octombrie 1848 și până în mai 1849:¹⁶

Nume prenume	Localitatea de origine	Data execuție	Ocupația	Locul execuției	Vârsta
Alexandru Baternay (Alexandru Bărâneanu)	-	3-10-1848	Jurist	Șomeșfalău	-
Basiliiu Simionași	Siarmașiu-mare	-	Student	-	-
Basiliiu Turcu	Catina	23-10-1848	Parohul Cătinei	Someșfalău	68 ani
Michailu Popu	Nușifaleu	14-2-1849	Parohul Nusifaleului	Fellegvár	64 ani
Ioan Moldovan	-	-	Primarul Nusifaleului	Fellegvár	54 ani
Ștefan Mora	-	-	Paroh în Simotelnicu	Fellegvár	48 ani
Teodorul din Valcau-Unguresc	Valcau-Unguresc	-	Econom	-	34 ani
Alexandru Czikudi	Dombu	-	Cleric	-	21 ani
Ioan Miclea	Dragu	-	Econom	-	37 ani
Vasiliiu Iancu	Dragu	-	Econom	-	20 ani
Teodor Iancu	Dragu	-	Econom	-	38 ani
Elia Balaiu	Dragu	-	Econom	-	50 ani
Teodor Belaiu	Dragu	-	-	-	27 ani
Ieremia Belaiu	Dragu	-	-	-	21 ani
Ioane Belaiu	Dragu	-	-	-	32 ani
Petre Belaiu	Dragu	-	-	-	56 ani
Masimilianu Covaciu	Füzes-M. Petredu	-	-	-	19 ani
Ioane Viragu	Fodora	-	-	-	31 ani
Ioane Mesteru	M. Uifaleu	-	-	-	32 ani
Basiliiu Popoviciu	Tiegsióru	-	Paroh în Tiegsióru	-	52 ani
Gregoriu	Feiurdu	-	-	-	20 ani
Elia	Feiurdu	-	-	-	34 ani

¹⁶ *Transilvania*, Brașov, 1875 nr. 2, p. 19-20.

Ioane Mărginean	Apahida	-	Econom		50 ani
Ioane Cosna	Apahida	-	Econom	-	56 ani
Nicolau Danu	-	-	-	-	28 ani
Alesiu Orga	Dragu	-	Econom	-	36 ani
Simion Suciu	Adalinu	-	Econom	-	34 ani
Vasilu Burca	Someșiu-Galdu	-	Econom	-	40 ani

Parcurgând această listă, vom observa că stau înscrise numele a 28 de români, majoritatea știutori de carte. Dintre cele 28 de persoane înscrise pe această listă, 19 sunt tineri. Tinerii au fost cei mai vizați de revoluționari maghiari începând din toamna anului 1848, întrucât ei mobilizaseră țărani la adunările naționale de la Blaj, ba mai mult au participat la elaborarea programelor revoluționare. Din toamna anului 1848 tot acești tineri au trecut la organizarea legiunilor românești și la înarmarea țărănilor transilvăneni.¹⁷ Într-o altă ordine de idei urmărind cu atenție numele acestor tineri, vom constata că doar doi dintre ei sunt foarte cunoscuți și anume Alexandru Bătrâneanu și Vasile Simionăș.

Alexandru Bătrâneanu pe numele său adevărat Alexandru Chioreanu, așa cum se găsește trecut și în registrul bisericii unite din Balda, s-a născut fie în anul 1819 fie în anul 1821. Școala a început-o în satul natal, a continuat-o la Sărmaș și apoi la liceul Piaristilor din Cluj.¹⁸ Aici i-a fost schimbat numele, maghiarizându-i-se în Baternai (în legătură cu schimbarea numelui, George Bariț nota la subsolul acestei liste a lui Seleușișanu că episodul s-a petrecut la Cluj, iar autorul a fost un cancelist renegat din comitatul Zarandului. Tot el menționa că până în anul 1840 era o modă în școlile latine, să li se maghiarizeze numele tinerilor români). Alexandru Bătrâneanu își continuă studiile la Blaj, unde i-a avut colegi pe Nicolae Fiscuti, Iosif Gherendi, Grigore Gherman, Ioan Mărginean, Petre Pop, Ștefan Pop, Vasile Puian, Nicolae Todea.¹⁹ Profesori i-au fost Timotei Cipariu, Simeon Bărnuțiu, Vasile Rațiu, Simeon Filip și Iosif Pop.²⁰ Va fi exclus din rândurile studenților teologi în anul 1842. Alături de alți tineri români, între care amintim pe Alexandru Pop, Vasile Erdeli, Petru Brad,

¹⁷ Pentru mai multe amănunte despre participarea tinerilor la Revoluția de la 1848-1849 din Transilvania vezi: Alin Bogdan Florea, *Activism și implicare politică. Tineri români în Revoluția de la 1848-1849 din Transilvania*. Teză de doctorat. Coordonator științific: Prof. univ. dr. Iacob Mârza, Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia, 2013. Idem „Tineri și istoria. Tineri la 1848-1849 în Transilvania”, în *B.C.Ș.S.*, Alba Iulia, 2005, pp. 103-107. Idem, „Tineri români ardeleni în Revoluția de la 1848-49”, în *B.C.Ș.S.*, Alba Iulia, 2004, pp. 119-121. Idem, „Rolul tinerilor în Revoluția în Revoluția de la 1848 în Transilvania (Ancheta Kozma)”, în *B.C.Ș.S.*, Alba Iulia, nr. 9, 2003, pp. 137-140.

¹⁸ Valentin Borda, Viorica Dutca, Traian Rus, *Avram Iancu și prefectii săi*, Târgu Mureș, Casa de Editură Petru Maior, 1997 p. 123.

¹⁹ Ioan Chindriș, „Începuturile prefecturii Câmpiei la 1848 în *Anuarul institutului de Istorie și Arheologie din Cluj-Napoca*, XXVII, 1987-1988, p. 52.

²⁰ Pentru mai multe amănunte despre corpul profesoral din Blaj care l-au format pe Alexandru Bătrâneanu și pe alți tineri români vezi: Iacob Mârza, *Școală și națiune (Școlile din Blaj în epoca renașterii naționale)*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1987, pp. 79-129.

„A less known story regarding the killing of young people from the city of Cluj-Napoca during the revolution of 1848-1849”, *Astra Salvensis*, II, 4, p. 33-43

Vasile Puian, Lupu Grigore Gherman, Gavril Man, Ioan Mărhinean, Axente Sever și Constantin Râmnicăneanu-Vivu s-au opus, împreună cu o serie de renumiți profesori ce îl aveau în frunte pe Simion Bărnuțiu, proiectului de lege propus de dieta Principatului Transilvănean din Cluj, prin care se prevedea introducerea limbii maghiare în școli și în biserici în detrimentul latinei.²¹

Între ani 1842-1846 Alexandru Bătrâneanu simte consecințele eliminării din rândul studenților blăjeni. Se refugiază în Muntenia, unde va lucra ca profesor. În anul 1846 se reîntoarce în Transilvania și s-a înscris ca student la Facultatea de științe juridice din Cluj. Primăvara anului 1848 îl găsește pe Alexandru Bătrâneanu cancelist în Tabla regească din Târgu-Mureș, alături de Avram Iancu, Florian Micaș, Alexandru Papiu Ilarian, Ilie Măcelariu, Ioan Mărginean și Ioan Oros alias Rusu.²² Participă la adunările de la de la Blaj din primăvara anului 1848, în urma cărora își romanizează numele în Alexandru Bătrâneanu la propunerea lui Eliseu Armatu.²³ În urma Adunării de la 3/15 mai de la Blaj, Alexandru Bătrâneanu a fost ales membru al Comitetului Național Român permanent, fiind unul dintre cei mai înflăcărați luptători pentru înfăptuirea programului revoluționar adoptat la Blaj. În iunie 1848 a trecut Munții în Țara Românească alături de alți membri ai Comitetului Național Permanent de la Sibiu, activând în Oltenia ca membru în Comisia de propagandă condusă de Nicolae Bălcescu.²⁴ După înăbușirea Revoluției din Oltenia, Alexandru Bătrâneanu se reîntoarce pe plaiurile natale. Ia parte și la cea de-a treia Adunare Națională de la Blaj în urma căreia se hotărăște înarmarea poporului și crearea a 15 legiuni, după cum urmează : legiunea I având de prefect pe Ioan Axente Sever, cuprinzând districtul Blajului; a doua sub prefectul Moldovan Vasile având sediul în Chirileu; cea de a III-a în Iernut având prefect pe Florian Micaș, va îngloba ținutul mureșului. A IV-a era sub conducerea lui Alexandru Bătrâneanu și avea misiunea să organizeze Câmpia. A V-a era în Solnocul interior avându-l ca prefect pe locotenentul Grigore Mihăilășiu. A VI-a se găsea în districtul Chioarului tot sub conducerea unui ofițer imperial al lui Atanasie Moțiu Dimbu. A șaptea și a opta erau în județele Dăbâca și Cluj, unde din cauza că erau controale din partea autorităților maghiare s-a amânat deocamdată constituirea legiunilor. A IX-a se întindea peste tot complexul Munților Apuseni sub conducerea lui Avram Iancu și Simeon Balint. A zecea legiune îi aparținea prefectului Ioan Buteanu în județul Zarand. A XI-a din județul Hunedoara era dată sub conducerea lui Nicolae Solomon. A XII-a este legiunea lui Constantin Romanul proiectată în ținutul Reghinului. Următoarea, cea de a treisprezecea cuprindea districtele Sibiului și

²¹ Ioan Chindriș, „Începuturile prefecturii Câmpiei”, p. 53. Pentru mai multe informații despre această lege vezi: Coriolan Suci, „Protestul din 1842 al Blajului împotriva limbii maghiare”, în *Cultura Creștină*, Blaj, 1925, nr. 4, p. 124-132. Ioan Lupaș, „O lege votată în dieta transilvană din Cluj în 1842”, în *Studii istorice*, Cluj-Sibiu, 1945-1946, pp. 231-264.

²² Pentru a vedea lista completă a canceliștilor târgmureșeni vezi: Ioan Oros alias Rusu, *Memorii*, Ediție îngrijită și prefață de Ioan Ranca, București, 1989, pp. 27-28.

²³ Iacob Mârza, "Școlile de la Blaj și Revoluția de la 1848 -1849 din Transilvania", în *Omagiu Părintelui Profesor Ioan Mitrofan la 65 de ani de viață și 35 de ani de profesie*, Coordonator: William A. Bleiziffer, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2014, p. 312.

²⁴ Maria Totu (coordonator), *Bărbați ai datoriei 1848-1849. Mic dicționar*, București, Editura Militară, 1984, p. 39.

Făgărașului fiind condusă de Iovian Brad. A XIV-a sub prefectul Eliseu Armatu îngloba comunele românești din județul Albei Superioare, iar a XV-a va fi legiunea prefectului Ioan Bran din Țara Bârsei.²⁵

Legiunea Câmpiei condusă de Alexandru Bătrâneanu a fost printre primele organizate în Transilvania, alături de Legiunea a III-a de Câmpie condusă de Vasile Moldovan și Legiunea I Blăjeană condusă de Ioan Axente Sever. Geografia prefecturii Câmpiei se suprapune clasicului teritoriu de podiș numit din vechime „Câmpie”. În intenția organizatorilor prefectura trebuia să cuprindă vastul teritoriu situat între Someș la nord și linia Mureșului la sud. Alexandru Bătrâneanu și-a stabilit centrul prefecturii sale la Balda, localitatea sa natală. Organizarea prefecturii s-a făcut din spre interior spre zonele marginale. Tribunalele se întind într-adevăr până la linia Mureșului, în vreme ce controlul părții de nord se dovedește imposibil din cauza prezenței puternicului centru administrativ al Clujului. Organizarea prefecturii a început devreme, îndată după adunarea din septembrie, dovadă fiind în acest sens actul de numire al Simion Marțian ca tribun în Țicud.²⁶

În prefectura Câmpiei erau înglobate 120 de sate împărțite în 12 tribunate după cum urmează: Sântioana, Mociu, Țicud, Băraii, Arieșului, Uifalău, Velcheriu, Cătina, Șopteriu, Orasfaia, Budiu, Silvaș.²⁷ Cele 12 tribunate erau conduse de: George Pop (tribunatul I Sântioana), Filip Lupan (tribunatul al II-lea de Mociu), Simion Marțianu (Tribunatul al III-lea al Țicudului), Vasile Simonis (tribunatul al IV-lea de Băraii), Grigore Olariu (tribunatul al V-lea al Arieșului), Ioan Valea (tribunatul al VI-lea de Uifalău), Grigore Elekeș (tribunatul al VII-lea de Velcheriu), Vasile Turcu (tribunatul al VIII-lea al Cătinei), Ioan Kovácec (tribunatul al IX-lea de Șopteriu), Ilie Moldovan (tribunatul al X-lea de Orasfoia), Vasile Vespreman²⁸ (tribunatul al XI-lea de Budiu), Ioan Dan (tribunatul al XII-lea al Silvașului).²⁹ După ce și-a organizat prefectura în cele 12 tribunate, Alexandru Bătrâneanu a început să țină, o serie de adunări în fiecare tribunal, pentru a informa și observa cum organizează tribunii săi prefectura. Astfel de adunări s-au ținut la Cătina, Fârta și Băraii. Adunarea de la Băraii a fost ultima pentru Alexandru Bătrâneanu, pentru că aici a fost arestat împreună cu viceprefectul Vasile Simonis. Unele surse istorice vorbesc că ar fi fost trădat de Grigore Elekeș unul dintre tribuni săi. La momentul arestării celor doi la Băraii au mai fost executați 23 de participanți la adunare, cel mai probabil datorită faptului că sau

²⁵ Silviu Dragomir, *Studii privind istoria Revoluției române de la 1848*. Ediție îngrijită, introducere, note și comentarii de Pompiliu Teodor, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989, p. 186.

²⁶ Ioan Chindriș, „Începuturile prefecturii Câmpiei”, p. 43.

²⁷ *Ibidem*, p. 45

²⁸ După arestarea lui Alexandru Bătrâneanu și divizarea Legiunii Câmpiei, Vasile Vespreman va activa ca viceprefect în legiunea a III-a de Câmpie condusă de Vasile Moldovan. Pentru mai multe amănunte despre activitatea lui în Legiunea a III-a de Câmpie vezi: Nicolae Dumbrăvescu, „Vasile Moldovan. Prefectul Legiunii a III-a de Câmpie” în *Oglinda Literară*, Focșani, 2011, nr. 120, pp. 7350-7351, și nr. 121, p. 7630; Paul Abrudan, *Prefectul Pașoptist Vasile Moldovan*, București, Editura Militară, 1970; Petre Baci, *Prefectul Legiunii a-III-a*, București, Editura Litera, 1976. Vasile Moldovan, *Memorii din 1848-49*, Brașov, Tipografia A. Mureșianu, 1895. Isaia Moldovan, *Din întâmplările vieții. Note și schițe*, Ediție îngrijită și studiu introductiv de Nicolae Dumbrăvescu, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2014, pp. 28-31.

²⁹ Ioan Chindriș, „Începuturile prefecturii Câmpiei”, pp. 55-61.

„A less known story regarding the killing of young people from the city of Cluj-Napoca during the revolution of 1848-1849”, *Astra Salvensis*, II, 4, p. 33-43

opus rezistență arestări conducătorilor Legiunii Câmpiei. Însă aceste persoane nu se găsesc consemnate pe lista lui Seleușianu, întrucât ele au fost ucise fără judecată la Bărâi.³⁰ Dintre acestea amintim pe Chiscudean Teodor, Mureșan Simion, Pristelecan Petre și Buja Teodor. În urma celor patru au rămas 3 femei văduve și 6 copii orfani.³¹ Pe drum până la Cluj au existat câteva tentative de a-i elibera pe cei trei, dovadă stând în acest sens declarația baronului Inczédi Zsigmond, cel care a condus operațiunile de arestare de la Bărâi: „Pe când se petrecea arestarea aceasta, pe coama dealului din Bărâi, s-au adunat mai bine de o mie de oameni, și numai printr-o pornire grăbită am putut evita un mare atac. Aceștia, alarmând peste tot și alte localități, ne petreceau de pe dealuri cu urlete înfricoșătoare, ici acolo se aruncau asupra noastră”.³²

Întemnițat la Cluj, sub invinuirea de „instigator” și „răzvrătitor”, Alexandru Bătrâneanu a fost executat 3/15 octombrie la Someșfalău. După un proces sumar în care prefectul lui Iancu s-a ținut demn și a declarat: „N-am de ce să mă pocăiesc; eu cu faptele mele de tribun am voit numai să deștept și să ridic poporul românesc; cu asta n-am făcut unguirilor nici un rău; de aceea, fapta lor față de mine nu le-o iert nici aceasta, nici în cealaltă”.³³ Alexandru Bătrâneanu a fost al doilea conducător al unei legiuni ucis, după ce cu câteva zile mai devreme fusese omorât Vasile Pop, fiul preotului din Nasna, unul dintre tribuni lui Vasile Moldovan.³⁴

Un al doilea nume, care stă consemnat pe această listă document a lui Seleușianu este cel al viceprefectului Legiunii de Câmpie Vasile Simoniș, născut la Sărmaș în județul Mureș. A fost implicat în mișcarea revoluționară din anul 1848 din Transilvania participând la Adunarea de la 3/15 mai de la Blaj și apoi la cele din toamna aceluiași an, când i-a fost încredințată misiunea de a organiza Prefectura Câmpiei alături de Alexandru Bătrâneanu. A fost arestat împreună cu acesta la Bărâi și transportat la Cluj, unde fost executat în 3/15 octombrie fiind acuzat de „instigator” și „răzvrătitor”.³⁵ Prin urmare, execuțiile de la mijlocul lunii octombrie ale lui Alexandru Bătrâneanu și Vasile Simionaș de la Cluj și a lui Vasile Pop de la Târgu-Mureș, au marcat profund conștiința întregii comunități românești prin tragismul și tinerețea victimelor.

Un al treilea nume ce este consemnat pe această listă este cel al tribunului din Cătina, Vasile Turcu, preotul satului în vârstă de 68 de ani. Acesta, după arestarea prefectului Alexandru Bătrâneanu și a viceprefectului Vasile Simionaș la Bărâi, a încercat să păstreze unitatea Legiunii Câmpiei, dorind să organizeze la 3 noiembrie 1848 o adunare populară la Țega asemănătoare celei de la Bărâi, pentru a-i răzbuna pe cei uciși mișelește în luna octombrie a anului 1848. Comisarul Vay află despre aceste

³⁰ Elena Mișu, *Un apel către cei morți*, p. 15.

³¹ Dumitru Suciu, *Soldați fără uniformă ai landsturmului românesc și starea protopopiatelor ortodoxe din Transilvania după Războiul Național din 1848-1849*, pp. 34-35.

³² Ioan Chindriș, „Începuturile prefecturii Câmpiei”, p. 67.

³³ Liviu Maior, *1848-1849. Români și Unguri în Revoluție*, București, Editura Enciclopedică, 1998, p. 298.

³⁴ Pentru mai multe amănunte despre prinderea, arestarea și executarea lui Vasile Pop vezi: Nicolae Dumbrăvescu, „Arestarea și protestul împotriva arestării lui Vasile Pop mit s-au realitate în paginile memorialiștilor mureșeni”, în *Sententia*, Târgu-Jiu, Editura Academică Brâncuși, 2012, pp. 38-47.

³⁵ Maria Totu, *Bărbați ai datoriei*, pp. 250-251.

intenții ale lui Vasile Turcu de la primarul Gherlei Novák Márton și îi ordonă la 28 octombrie 1848 lui Karacsai Sándor, comandantul gărzilor naționale ale comitatului Cluj, capturarea lui Vasile Turcu. Acesta a trimis un detașament de hovezi și de călăreți aflați sub comanda căpitanului Bitó. Detașamentul a descins în dimineața zilei de 30 octombrie în Cătina, protopopul Turcu fiind reținut și transportat la Cluj. Unul dintre gardiștii români care s-au opus arestării protopopului a fost împușcat iar alții au fost luați prizonieri, și anume Lumpendean Gligor, Frătean Ioan, Baci Simion, Kis Lazăr, Bighian Toma.³⁶ Din paginile de memorialistică scrise de Ioan Fekete Negruțiu aflăm că a fost legat la casa comitatului de pari (stâlpi, pociumpi). Aici a fost supus mai multor umilințe după cum aflăm din relatările protopopului din Cluj: „[...] când un servitor de la comitat i-a tras încălțăminte ca să îl lege de fier, a lovit pe acel servitor, iar acesta de mânie a luat cizma și l-a lovit pe preot peste un ochi, încât i s-a umflat și învinețit ochiul foarte tare”.³⁷ Prin urmare putem spune că bătrânul preot se simțea umilit și încerca prin orice mijloace să se răzbune pe cei care îl întemnițaseră. După trei zile, în care a fost ținut legat în curtea casei comitatului, Vasile Turcu a fost condamnat la moarte și executat împreună cu mai mulți poporeni. A fost acuzat că a ținut la sine tribunii și a agitat pe români împotriva ungarilor.

Episcopul Lemeny care se afla în acel moment în orașul de pe Someș a încercat să îl scape pe preot de la moarte, însă fără nici un rezultat. Se pare chiar că judecători au fost amenințați de populația maghiară din Cluj și din împrejurimi, că dacă nu îl judecă la moarte, dânsul se va răzbuna asupra lor pentru cele îndurate în timpul arestului.³⁸ Așadar, am putea spune Ioan Fekete Negruțiu inoculează ideea, că ura și teama în rândul celor două națiuni conlocuitoare în Ardeal, atinsese cote maxime, în toamna anului 1848. Într-o altă ordine de idei, am putea spune că episcopul Lemeny nu a făcut tot ce îi stătea în putință pentru ai salva viața preotului din Cătina, cel mai probabil și el se înfricase de felul în care decurgeau lucrurile. Un alt nume cunoscut este cel al clericului Czikudi Alexandru, executat la 30 martie 1849 în Cluj, în urma unui proces sumar, după cum aflăm din raportul întocmit de tatăl său, Georgie Czikudi. În același raport protopopul mai menționează că fiul său a fost executat pentru că a fost român, deci era clar că a făcut propagandă și politică națională română contra supremației ungare și centralismului maghiar de stat.³⁹ Deși despre celelalte persoane consemnate pe lista lui Seleușianu nu se cunosc foarte multe date, consider că sunt români din împrejurimile Clujului, care s-au implicat în organizarea legiunilor românești. Întrucât dacă urmărim cu atenție lista localităților ce au fost înglobate în prefectura lui Bătrâneau, vom constata că pe lângă cei trei conducători uciși, și alți tineri își aveau originile în satele ce formau prefectura Câmpiei. Într-o altă ordine de idei, dacă urmărim cu atenție ocupațiile pe care aceștia le aveau la momentul arestării

³⁶ Peter Moldovan, *Pace și război*, p. 165.

³⁷ Ioan Fekete Negruțiu, „Suferințele protopopului greco-catolic românesc din Cluj în timpul belului civil”, în *Transilvania*, Sibiu, 1875, nr. 6, p. 63. Vezi și: Nicolae Bocșan, Valeriu Leu, *Revoluția de la 1848 din Transilvania în memorialistică*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2000, p. 370.

³⁸ *Ibidem*, p. 64.

³⁹ Dumitru Suciuc *Soldați fără uniformă ai landsturmului românesc și starea protopopiatelor greco-catolice din Transilvania după Războiul Național din 1848-1849*, p. 269.

„A less known story regarding the killing of young people from the city of Cluj-Napoca during the revolution of 1848-1849”, *Astra Salvensis*, II, 4, p. 33-43

vom constata că avem patru preoți, zece economi, un primar, un jurist, un student, un cleric, iar la zece nu li se consemnează ocupația.

Această listă-document scoate la lumină faptul că tribunalele de judecată rapidă condamnau la moarte prin spânzurare sau împușcare pe toți tinerii români care cădeau în mâinile revoluționarilor maghiari, aceștia fiind acuzați de „instigatori” și „răzvrățitori”. Tot în această ordine de idei acest document mai scoate la iveală atmosfera de teroare sub care au trăit români transilvăneni pe tot parcursul Revoluției, întrucât spânzurători erau ridicate în toate satele, pe locurile cele mai înalte pentru a fi văzute din depărtare. Prin urmare pe baza acestei consemnări-document mă pot declara, fără a fi lipsit de obiectivitate, de acord cu afirmația lui G. Bariș, care spunea că în timpul războaielor civile oameni devin tigri și hiene mult mai fioroase decât într-un război regulat.

Istoricește vorbind, și această listă întocmită de Seleușianu demonstrează că este imposibil să mai poată nega cineva că împotriva românilor transilvăneni s-a dus un război de exterminare. Însă pentru a păstra obiectivitatea trebuie să spunem că și români când au recurs la represalii au fost la fel de violenți mai ales la Aiud (ale cărui gărzi prefăcuseră în cenușă satele românești Cocova și Măgina), precum și la Zlatna (unde după ce români acceptară să pună armele jos, drept urmare o mulțime dintre ei au fost imediat împușcați în momentul în care s-au întors cu spatele). Răzbunarea românilor supraviețuitori a fost pe măsura gestului inamicului. Prin urmare aceste pagini document din miile existente îmi permit să spun că evidențiază una dintre cele mai negre momente din istoria modernă a Transilvaniei în special și a Europei în general.

În concluzie „consemnațiunea” lui Seleușianu vine în completarea rapoartelor întocmite de parohul biserici greco-răsăritene din Cluj și protopop al Clujului imediat după Revoluție, în care consemna doar numărul morților și pagubele pe care le-au suferit români din protopopiatul pe care îl păstorește.⁴⁰ Așadar această listă este cu atât mai importantă, întrucât putem cunoaște: numele, prenumele, ocupația, vârsta, ziua și locul în care s-au jertfit acești tineri, pentru înflorirea națiunii lor și pentru aplicarea programelor politice elaborate de elita laică și ecleziastică română.

Prin urmare putem concluziona că această listă document, alături de cea a lui Artemiu Publiu Alexi și de rapoartele preoților, și protopopilor aduc la lumină noi mărturii de sacrificiu ale națiunii române, pentru obținerea drepturilor naționale și credința față de Împărat care în conștiința românilor reprezenta un simbol al dreptății și libertății. Analiza cu maximă minuțiozitate a acestei conscrieri document nu prezintă decât o mică contribuție la îmbogățirea istoriografie românești privitoare la pierderile umane suferite de români transilvăneni în timpul Revoluției și Războiului Civil din ani 1848-1849. Dat fiind faptul că încă nu s-au scos la lumină toate aceste documente care evidențiază atrocitățile Revoluției, și nici numărul pierderilor umane nu poate fi contabilizat cu exactitate, subiectul rămâne în continuare deschis cercetării. Conținutul

⁴⁰ Dumitru Suci, *Soldați fără uniformă ai landsturmului românesc și starea protopopiatelor ortodoxe din Transilvania după Războiul Național din 1848-1849*, pp. 126-135.

izvorului narativ cu tinerii omorâți la Cluj în timpul Revoluției de la 1848-1849 este mai puțin cunoscut, totuși informațiile oferite, chiar dacă se observă caracterul lor subiectiv, dovedește calitatea de izvor autentic a listei publicate în deceniul opt al secolului al XIX-lea de Seleușianu.